

İrfan Kaya ÜLGER *

Kosova'nın Bağımsızlığının Self Determinasyon Çerçevesinde Analizi

The Analysis of Kosovo's Independence within the Framework of Self-Determination

Özet

Bu çalışmanın amacı, eski Yugoslavya'yı oluşturan Federe Devletlerden Sırbistan içerisinde özerk bölge konumunda bulunan Kosova'nın tek yanlı bir kararla 17 Şubat 2008'de bağımsızlık ilan etmesinin self determinasyon hakkı ile çelişip çelişmediğini incelemektir. Nüfusun büyük çoğunluğunun Arnavutların oluşturduğu Kosova, Tito iktidarı döneminde ve sonrasında baskı altında tutulmuş, temel hak ve özgürlükleri sınırlandırılmıştır. 1989 yılında özerk bölge statüsü Sırbistan yönetimi tarafından ortadan kaldırıldıktan sonra Kosova'da polis devleti uygulamaları ve şiddet hareketleri artmıştır. Bir soykırım yaşanmaması için NATO tarafından Kosova'ya hava operasyonu düzenlenmiş, ardından BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararıyla bölgede uluslararası yönetim kurulmuştur. Sekiz yıl süren BM ve NATO yönetiminin ardından Kosova, Martti Ahtisaari Planı çerçevesinde bağımsızlık ilan etmiştir. Bu karar, her ne kadar uluslararası hukuk bakımından sorunlu ise de, meşruiyetini 1244 sayılı karardan almaktadır. Kosova halkına karşı Sırbistan yönetiminin soykırım boyutlarına ulaşan şiddet hareketleri bağımsızlık kararının geniş biçimde desteklenmesine neden olmuştur. Devletlerin sınırlarının değişmezliği ve toprak bütünlüğü ilkesi ile uyumlu olmamasına rağmen Priştina Parlamentosunun bağımsızlık kararı, self determinasyon uygulaması olarak kabul edilebilir. Nitekim 2015 yılı sonu itibarıyla 111 devlet Kosova'nın bağımsızlığını tanımıştır.

Anahtar Kelimeler: Self determinasyon, Kosova Sorunu, Sırbistan, Eski Yugoslavya, Batı Balkanlar

JEL KODLARI: K33, N44

* Doç. Dr. Kocaeli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, E posta: ikulger@gmail.com

1. Kosova'nın Bağımsızlığının Arka Planı

Bu çalışma, bağımsız Kosova Devletinin ortaya çıkmasının kendi kaderini tayin hakkı (self determinasyon) uygulaması olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğini analiz etme amacı taşımaktadır. Sırbistan yönetiminin 20'nci yüzyılın sonunda Arnavutlara yönelik baskı, şiddet ve etnik arındırma uygulamalarına yönelmesi, sivil halka karşı katliama girişmesi üzerine NATO, Mart 1999'da Kosova'ya müdahale etmiştir. Ardından BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararıyla bölgede uluslararası yönetim kurulmuştur. Karar ile birlikte faaliyet alanları ve görev tanımları açık biçimde ortaya konulan BM Kosova Misyonu (UNMIK) ve barış gücü (KFOR) yapılanması oluşturulmuştur. Bu dönemde Sırp ve Arnavut tarafları arasında yürütülen müzakerelerden somut bir netice çıkmamıştır. Soruna çözüm arayışları çerçevesinde Finlandiya eski Cumhurbaşkanı Martti Ahtisaari, Kosova için rapor hazırlamakla görevlendirilmiştir.

Kosova'da, 8 yıl süren uluslararası yönetimin ardından 17 Şubat 2008'de Kosova Parlamentosu tarafından bağımsızlık kararı alınmıştır. Ahtisaari Raporu esas alınarak ilan edilen bağımsızlık, uluslararası toplumda yeni bir tartışmanın fitilini ateşlemiştir. Eski Yugoslavya döneminde Federe Cumhuriyet statüsünde dahi olmayan, Sırbistan'a bağlı özerk bölge Kosova'nın bağımsızlık ilan etmesini Belgrad yönetimi protesto ederken, uluslararası toplumda kendi kaderinin tayin hakkının sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiğini tartışmaya başlamıştır. Bu çalışmanın ilk bölümünde eski Yugoslavya içerisinde Kosova Özerk Bölgesinin statüsü ve bağımsızlığın adım adım nasıl gerçekleştiği incelenecektir. Kosova'nın demografik yapısı ve eski Yugoslavya dönemindeki uygulamaların Kosova üzerindeki etkileri, bölgenin Sırp milliyetçileri bakımından önemi, Tito'nun ölümü sonrasında yaşanan gelişmeler ve adım adım bağımsızlık süreci ele alınacaktır. İkinci bölümde ise, Kosova'nın bağımsızlık kararının yankıları ve bölgenin geleceğine ilişkin değerlendirmelerin yanında bağımsızlığın kendi kaderini tayin hakkı ile ne oranda örtüştüğü, teorik çerçeve ve dünyadaki örnekler de dikkate alınarak analiz edilecektir.

1.1. 1990'larda Yugoslavya ve Kosova

İkinci Dünya Savaşından sonra 1946 yılında Josip Broz Tito tarafından yeniden kurulan Yugoslavya'da yönetim biçimi federasyon olarak belirlenmişti. Altı Cumhuriyet ve iki özerk bölgeden oluşan devletin idari yapılanması, varlığını kısmi değişikliklerle 1990'lı yıllara kadar sürdürmüştür. 1946 tarihli Yugoslavya Anayasasının birinci maddesine göre, Federasyonu oluşturan Federe Cumhuriyetlerin kendi kaderini tayin hakkı bulunuyordu. Bu hakkın kapsamı geniş tutulmuş, ayrılma hakkını da içerdiği, metinde açık biçimde ifade edilmişti. (http://www.worldstatesmen.org/Yugoslavia_1946.txt/ (Çevrimiçi) 12 Kasım 2015).

Federe Devlet içerisindeki özerk bölgelerin yetkileri ise tedricen genişlemiş, 1974 anayasası ile kimi alanlarda Federe Devletlerle eşit yahut benzer statüye kavuşmuşlardır. Ne var ki, Tito sonrası dönemde Sırbistan'da Devlet Başkanı olan Slobodan Miloseviç'in 1989 yılında Voyvodina ve Kosova'nın anayasal güvence altında olan özerklik statülerine tek yanlı bir kararla son vermesi, Yugoslavya'daki hassas dengenin ortadan kalkmasına yol açmıştır. Federal Anayasaya aykırı olmasına rağmen, Sırbistan'ın kendi sınırları içerisinde bulunan iki bölge için aldığı karar, Yugoslavya'nın dağılması bakımından tetikleyici işlev görmüştür. Anayasaya aykırı eyleminden dolayı Sırbistan Yönetiminin yaptırımla karşılaşmaması üzerine, Federe Cumhuriyetlerde birbiri ardına yeni siyasal partiler kurulmuş, "Komünist Partinin iktidar tekeli ve öncü rolü" fiilen sona ermiştir.

1990'ların başında Yugoslavya'nın Federe Cumhuriyetlerinde yapılan seçimlerde yeni kurulan ve genel olarak milliyetçi ideolojiyi benimseyen siyasal partiler başarılı olmuşlardır. Sadece Sırbistan'daki seçimlerde radikal bir değişiklik yaşanmamış, seçimleri Sırbistan Komünist Partisi kazanmıştır. Bununla birlikte, burada da bir yandan ultra milliyetçi partiler kurulurken, öte yandan işbaşındaki partinin adı Sosyalist Parti olarak değiştirilmiştir. Seçimlerin ardından Federe Cumhuriyetler birbiri peşine önce egemenlik, ardından da bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Hırvatistan ve Slovenya'nın Temmuz 1991'de eş zamanlı bağımsızlık ilanı ile başlayan parçalanma süreci, Yugoslavya genelinde yıllarca sürececek çatışmalara kapı aralamıştır. Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlığını ilk tanıyan devlet Almanya olmuş, ardından diğerleri gelmiştir. Kasım 1991'de Makedonya bağımsızlık ilan ettiğinde, ABD'nin daha önceden buraya yerleştirdiği "Çatışma Önleme Gücü"nü varlığı sebebiyle, Sırbistan hareketsiz kalmış, ABD askerleri nedeniyle Makedonya'ya saldırıyı göze alamamışlardır. 1992 Mart ayında Bosna Hersek Cumhuriyeti'nin başkenti Saraybosna'daki Sırp delegelerin protesto ederek katılmadığı Meclis toplantısında ise, çoğunluk oluşturan Hırvat ve Boşnakların ortak kararıyla bağımsızlık ilan edilmiş, kararın hemen başlayan çatışmalar, üç buçuk yıl sürmüştür. (Loger, 2004; Magas, 1993; Woodward, 1995)

Dayton antlaşmasıyla Bosna Hersek'te uluslararası toplumun güvencesinde tesis edilen barış, bir yandan istikrar getirirken, öte yandan Bosna Hersek'in elini kolunu bağlamış, ülkenin dinamizmi, uluslararası toplumla yakın ilişki kurması ve kalkınmasına engel teşkil etmiştir. Antlaşma ile Bosna Hersek'te toprakların % 51'i Boşnak Hırvat Federasyonuna, % 49'u ise Bosna Sırp Cumhuriyetine bırakılmıştır.

(http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BA_951121_DaytonAgreement.pdf/)

(Çevrimiçi) 15 Kasım 2015) Anlaşma eski Yugoslavya coğrafyasının beş parçaya ayrılmasını teyit etmiştir. Eski Yugoslavya'dan geriye kalan Sırbistan ve Karadağ Cumhuriyetler, 1992 yılında kendi aralarında Yeni Yugoslavya Federasyonunu kurmuşlardır. Eski Yugoslavya'nın halefi ve yasal mirasçısı anlamına gelen bu isimlendirmeye diğer Cumhuriyetlerin tepki göstermesi üzerine, devletin adı sonradan Sırbistan-Karadağ olarak değiştirilmiştir. 21 Mayıs 2006'da Karadağ'da yapılan bağımsızlık referandumunda ise, oy kullananların % 55'i ayrılma lehine tercih ortaya

koymuşlardır. Netice olarak 3 Haziran 2006'da Sırbistan ve Karadağ birbirinden ayrılmıştır. (http://file.setav.org/Files/Pdf/20140912171432_karadag-siyasetini-anlama-kilavuzu-pdf.pdf/ (Çevrimiçi) 15 Kasım 2015)

Sırbistan'a bağlı iken özerkliklerine Miloseviç tarafından 1989 yılında son verilen bölgelerden ilki olan Voyvodina'da azınlık oluşturan Macarların bir bölümü, iç savaş yıllarında Macaristan'a göç etmişlerdir. Kosova'da ise Arnavutlarla Sırplar arasındaki ihtilaf, 1990'lı yılların sonuna doğru daha da tırmanmıştır. 1990'lı yıllarda Kosova'da İbrahim Rugova'yı pasifizm ve başarısızlıkla suçlayan yeni bir güç ortaya çıkmış, Kosova Kurtuluş Ordusu adını alan yeni siyasal hareket ile Sırbistan yönetimi arasındaki mücadelenin günden güne genişlemesi ve sivil halka yönelik şiddetin artması, NATO'nun Sırbistan'a müdahalesine kapı aralamıştır.

Bir diğer sorunlu bölge olan Makedonya'da çoğunluğu oluşturan Makedonlarla azınlıkta kalan halklar arasında yer yer sıcak çatışmaya dönüşen gerilim, 13 Aralık 2001'de imzalanan Ohrid Anlaşmasıyla yerini uzlaşmaya bırakmıştır.

<http://www.ucd.ie/ibis/filestore/Ohrid%20Framework%20Agreement.pdf> (Çevrimiçi) 16 Kasım 2015). Anlaşma ile Makedonya'da yaşayan etnik grupların varlığı, dil başta olmak üzere kimi hakları, Makedonya hükümeti tarafından kabul edilmiştir. Makedonya'da bulunan azınlıkların nüfus içerisindeki oranları Arnavutlar % 25, Türkler % 3.8, Romanlar % 2.6 şeklindedir. (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mk.html> (Çevrimiçi) 15 Kasım 2015). Ohrid anlaşmasından sonra azınlık hakları konusunda hükümet tarafından gereken adımların atılmadığı, anlaşma çerçevesinin doldurulmadığı sıklıkla dile getirilmiş olmasına rağmen, bugüne kadar etnik topluluklar arasında bir çatışma yaşanmamıştır.

1.2. Kosova'nın Demografik Yapısı

Birinci Dünya Savaşının sonunda Sırp-Hırvat-Sloven Devletinin kurulmasından günümüze kadar Kosova'da nüfusun çoğunluğunu Arnavutlar oluşturmuştur. Kosova'nın dışında Balkan coğrafyasında Arnavutların yoğun buldukları diğer yerler, Makedonya ve Arnavutluk'tur. Makedonya'da nüfusun dörtte biri ve 1912 yılında kurulan Arnavutluk devletinde ise, tamamı Arnavutlardan oluşmaktadır.

Kosova'da ne kadar Arnavut yaşadığı her zaman tartışma konusu olmuştur. 1981 yılında Yugoslavya dağılmadan önce yapılan son resmi sayımda, Kosova Özerk Bölgesinin nüfusu 1 milyon 580 bin olarak hesaplanmıştı. Bu rakamın % 77'si Arnavut, % 14.9'u ise Sırp ve Karadağlılardan oluşmaktaydı. Kosova'da Arnavut olmayanların sayısı ise 236 bin 526 kişi olarak tespit edilmişti. 1991'de yapılan nüfus sayımını Arnavutlar boykot etmişlerdir. Buna rağmen, büyük ölçüde tahminlere dayanarak açıklanan resmi sonuç şu şekildedir: Bölgenin toplam nüfusu 1 milyon 970 bin kişi, bu rakamda Arnavutların oranı % 82.2, Sırp ve Karadağlıların oranı ise % 10.9. (Brunborg, 2012: http://www.icty.org/x/file/About/OTP/War_Demographics/en/milosevic_kosovo_02081

4.pdf/ (Çevrimiçi) 12 Kasım 2015) Açıklanan rakamları ne Sırlar, ne de Arnavutlar gerçekçi bulmuşlardır.

2003 yılında BM idaresi altında iken Kosova İstatistik Ofisi tarafından yayınlanan resmi raporda ise, Kosova'nın nüfusu 1 milyon 900 bin olarak tespit edilmiştir. Rapora göre, Arnavutların ve Sırların nüfus içerisindeki oranları sırasıyla % 88 ve % 7 şeklindedir. Kosova İstatistik Ofisinden tedarik edilen en son veriye göre 2014 yılında bölgenin toplam nüfusu 1 milyon 804 bin 944 kişidir. <https://ask.rks-gov.net/ENG/dmdocuments/Statistical%20Yearbook%20of%20the%20Republic%20of%20Kosovo%202015.pdf> (Çevrimiçi) 14 Kasım 2015)

Eski Yugoslavya coğrafyasında Kosova dışında Arnavutların en yoğun buldukları ülke ise Makedonya'dır. Bu ülkede Arnavutlar genel olarak Ohrid gölünün kuzeyinde bulunan Strugar'dan itibaren Gostivar ve Tetova'yı içine alan coğrafyada yaşamaktadırlar. Üsküp'ün kuzeyinde kalan bölgelerde de Arnavut nüfus yoğundur. 2002 yılında yapılan sayıma göre Makedonya'da yaşayan Arnavutların sayısı 509 bin 083 kişidir. (Judah, 2008:6). Bunun dışında Sırbistan sınırları içerisinde 61 bin Arnavut bulunmaktadır. Sırbistan'da yaşayan Arnavutlar genel olarak Kosova'ya yakın Preşova Vadisinde yoğunlaşmışlardır. 2006 yılında Sırbistan'dan ayrılan Karadağ Cumhuriyetinde ise Arnavutların nüfus içerisindeki oranı % 4.9 ve sayı olarak da 31 bin kişidir. (http://www.indexmundi.com/montenegro/demographics_profile.html / (Çevrimiçi) 15 Kasım 2015). İtalya'da Arberiş azınlığı ve Yunanistan'da Çameria bölgesinde yaşayan Çam halkı da Arnavut kökenlidir.

Balkanlarda Arnavut nüfusun en yoğun yaşadığı ülke olan Arnavutluk'ta ise nüfus 3 milyon 100 bin kişidir. Komünizmin yıkılmasının ardından istihdam ve daha iyi koşullarda yaşama arayışı nedeniyle ülke yoğun biçimde göç vermiştir. Bu dönemde Arnavutluk'tan ayrılanların büyük çoğunluğu Yunanistan ve İtalya'ya yerleşmiştir. Günümüzde ülkede yaşayanların % 80'i Müslüman, geriye kalanlar ise Katolik ve Ortodoks inancını benimsemektedir. Arnavutluk'un kuzey bölgelerinde ve Kosova'da, Arnavutça'nın Ghog lehçesi (dialekt), güneyde ise Tosk lehçesi konuşulmaktadır.

Balkanlarda yaşayan Arnavutların çoğunluğu Müslümanlığı Osmanlı yönetimi döneminde kabul etmiştir. Osmanlı devlet teşkilatında çok sayıda Arnavut görev almıştır. 19. Yüzyılın sonunda ve 20. Yüzyılın başında Balkan halkları milliyetçi ideolojinin peşinde koşarken, Arnavutlar Osmanlı idaresinin devam etmesi lehinde faaliyet göstermişlerdir. Yunanistan'ın 1830'da, Sırbistan ve Karadağ'ın 1878'de bağımsızlık kazanmasının ardından Balkanlarda yaşayan Arnavutlar birlikte hareket etmek ve ulusal bilinci canlı tutmak amacıyla 1878'de Prizren Birliği'ni kurmuşlardır. Sırbistan ve Karadağ sınırları dışında kalan Arnavutları bir arada tutmaya çalışan bu teşkilatın faaliyetleri sonucu olarak Balkan savaşları döneminde 1912 yılında Arnavutluk Devleti kurulmuştur. (Yigit: 2009:2465)

1.3. Sırp Milliyetçilerine Göre Kosova

Sırlar, Kosova'yı ulusal kimliklerinin ayrılmaz bir parçası olarak kabul etmektedirler. Özellikle 1389'daki Birinci Kosova Savaşı, bir sembol olarak kurgulanmakta, Osmanlı galibiyeti ile sonuçlanan savaşın yıldönümü Sırlar tarafından ulusal bilinci canlandırmak amacıyla büyük törenlerle anılmaktadır. Ortaçağ Sırp Krallığının yıkılması ile sonuçlanan Kosova savaşını Sırlar, Kosova üzerinde tarihsel hak iddialarını güçlendirmek için kullanmaktadırlar.

Balkan savaşları döneminde Sırlar 1912 yılında Kosova'yı Osmanlı Devletinden almışlar, ancak 1915 yılında kaybetmişlerdir. Savaşın sonunda ise Kosova bölgesi, müttefiklerin çabaları sonucu yeni kurulan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığına bırakılmıştır. İkinci Dünya Savaşında Alman ve İtalyan işgali altında kalan Kosova, savaşın sona ermesiyle Tito tarafından yeniden kurulan İkinci Yugoslavya'da Sırbistan'a bağlı özerk bölge statüsünde bulunacaktır. Eski Yugoslavya'da Sırların, Kosova üzerindeki iddiaları, özellikle rejimin baskıcı niteliğinin sona erdiği 1966 yılından sonra güçlenmiştir. Kosova Arnavutlarının yeni haklar kazanmak için başlattığı gösteriler ve Federe Cumhuriyet statüsü talepleri, Sırp milliyetçileri tarafından kitleleri tahrik etmek için kullanılmıştır. Eski Yugoslavya'nın en geri kalmış bölgesi olan Kosova'dan ekonomik sebeplerle yapılan göç, bölgede yaşayan Sırların oranının daha da düşmesine yol açmıştır. Kosova'dan Sırp göçü, 1999 yılında gerçekleşen NATO müdahalesi sonrasında da devam etmiş, o dönemde bölgeden ayrılan Sırların sayısı 100 bini geçmiştir. (Judah, 2008:14). Ne var ki, Kosova'da Sırp nüfusun azalmasını Sırp milliyetçileri, maksatlı biçimde "etnik arındırma" olarak nitelendirmişlerdir.

Osmanlı Devleti döneminde Kosova'nın fethedilmesi ve Ortaçağ Sırp Krallığına son verilmesi, milliyetçilerin iddiası aksine, Sırlara bölge üzerinde bir hak vermemektedir. Dünyanın her bölgesi belli dönemlerde belli halkların idaresi altında kalmıştır. Kosova'dan Sırp göçü, Osmanlı egemenliğinden hemen sonra başlamış, bölgede yaşayan Sırların bir bölümü başka yerlere göçmüşlerdir. Osmanlı döneminde Sırbistan ve Kosova'daki kasabalarda Türkler ve Müslümanlar, başat konumda olmuşlardır. Kosova'ya 1918'de kurulan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı döneminde 70 bin Sırp yerleştirilmiştir. Kolonileştirme adı verilen bu politikanın esas amacı, bölgenin etnik olarak tek tipleştirilmesi bir başka ifadeyle Arnavutlardan arındırılmasıdır. (Malcolm, 1998: 269). Tito döneminde ise bölgeden tersine göç yaşanmıştır. Sırların Kosova'dan ayrılmaları esas itibarıyla ekonomik sebeplere dayanmaktadır. Zira Kosova, eski Yugoslavya'nın en geri kalmış bölgesidir. Bu sebeple Kosova Sırları, daha müreffeh hayat şartlarının bulunduğu Sırbistan ve Bosna'nın diğer bölgelerine, özellikle de tarımsal üretim için uygunluk arz eden Voyvodina'ya göçmüşlerdir. Öte yandan, başta Almanya olmak üzere, 1960 ve 1970'lere damga vuran Batı Avrupa'ya göçmen işçi akınından Kosova'da yaşayanlar da etkilenmiştir. Halen Almanya'da 700 bin, ABD'de 1 milyon 800 bin ve Kanada'da ise 700 bin Sırp göçmen yaşamaktadır. (Judah, 2008:16). Bunların ne kadarının Sırbistan'dan, ne kadarının Kosova'dan ayrıldığını tespit etmek mümkün değildir. Sırbistan'dan Batıya göç günümüzde de devam etmektedir.

Dolayısıyla Sırların Kosova'dan ayrılmaları ve bölgede Sırp nüfusun gerilemesinin bir düzineye yakın sebebi bulunmaktadır. Sırp milliyetçilerinin "etnik arındırma" iddialarının temeli bulunmamaktadır.

Öte yandan Kosova'nın Sırlar tarafından bir mit/efsane olarak kullanıldığı, Sırp ulusal bilincinin Kosova mağduriyetine dayandığı da bir vakiadır. "Anavatan Kosova" efsanesi, Sırlar arasında geleneksel olarak yaygındır. Tito sonrası dönemde, Sırp milliyetçileri bu efsaneyi sık aralıklarla gündeme getirmişlerdir. Mitolojiye göre, 28 Haziran 1389'da Kosova Savaşında yenilen Sırp halkı "Tanrı tarafından seçilmiş halk" mertebesine yükselmiştir. Savaş meydanında dünyevi ve uhrevi imparatorluk arasında seçim yapmak zorunda kalan Çar Lazar, tercihini uhrevi imparatorluk lehine kullanmıştır. Osmanlı Devletine karşı yenilmiş olmalarına rağmen Sırlar, bu savaş sonunda Tanrı tarafından seçilmiş halk olarak kabul edilme mertebesine ulaşmışlardır. (Lugar, 2005: 47-49).

28 Haziran 1989'da dönemin Sırbistan lideri Slobodon Miloseviç'in Kosova savaşının meydana geldiği Gazimestan'da toplanan 1 milyon Sırp karşısında yaptığı tahrik edici konuşma, Sırp ulusal bilincinde Kosova'nın yerini ortaya koyan belge niteliğindedir. Miloseviç konuşmasında 600 yıl önce yaşanan savaşta Sırların yenildiğini, ancak bunun yenilgi olmadığını, Sırp ulusal bilincinde Kosova'nın her zaman canlı olduğunu ve kendilerine yol gösterdiğini, nerede yaşarsa yaşasın Sırların bulunduğu her yerin Sırbistan olduğunu, asla geri adım atmayacaklarını ve Kosova'dan hiçbir şekilde vazgeçmeyeceklerini söylemiştir. (<http://www.slobodan-milosevic.org/spch-kosovo1989.htm/> (Çevrimiçi) 17 Kasım 2015). Sırlar ayrıca, Kosova'da bulunan Ortodoks kiliselerinin kendileri bakımından tarihi ehemmiyet taşıdığı ve bu bölgenin Sırların anavatanı olduğuna karine teşkil ettiği iddiasındadır. Pec, Deçan ve Gracaniç'deki kilise ve manastırlar, bu iddiayı teyit için sık aralıklarla kamuoyu gündemine getirilmektedir. Çar Duşan'a 1346'da "Sırların ve Greklerin İmparatoru" ünvanının verilmesi, Sırp Kralı Lazar'ın Kosova savaşında mağlubiyeti gibi tarihi olaylar, Sırp edebiyatını derinden etkilemiştir. Ünlü dilbilimci Vuk Karadziç'in tarihi olayları tasvir eden şiirleri, Sırp halk edebiyatının başta gelen kaynakları arasında sayılmaktadır. (Judah, 2008:21-25).

Kosova'nın 17 Şubat 2008'de bağımsızlık ilanından 4 gün sonra Belgrad'da 200 bin kişinin katıldığı gösteride Başbakan Vojislav Kostunica, bir ütöpik ideoloji haline gelen Kosova hakkındaki görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

"Kosova, Sırbistan'ın ön adıdır. Kosova, Sırbistan'a aittir, Sırp halkına aittir. Bu zamanın başlangıcından beri böyledir ve sonsuza kadar da böyle devam edecektir. Hiçbir güç, hiçbir tehdit bunu değiştiremeyecektir." (http://www.b92.net/eng/news/politics.php?yyyy=2008&mm=02&dd=21&nav_id=47869 (Çevrimiçi) 18 Kasım 2015).

1.4. 1990'larda Kosova

Josip Broz Tito'nun 4 Mayıs 1980'de ölmesi ile birlikte, Yugoslavya siyasal tarihinde yeni bir dönem başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan itibaren Yugoslavya'ya hakim olan Tito, başlangıçta Sovyet modeli komünizmi esas almıştı. "Yugoslav Stalinizmi" olarak da adlandırılan Tito'nun ilk yıllarında ülkede özel mülkiyet yasaklanmış, kollektif tarım çiftlikleri olan kolhozlar kurulmuş, komünist parti dışındaki tüm siyasal hareketler yasadışı ilan edilmişti. Tito'nun Stalin ile ilişkilerin gerginleşmesi üzerine, Yugoslavya'da Sovyet modelinden farklılık gösteren, kısmen liberal özellikler taşıyan özyönetim adı verilen sisteme geçilmiştir. Yugoslavya'da 1960'ların ortalarında ise karma ekonomi olarak nitelendirilebilecek "Pazar Sosyalizmi" başlamıştır. Tito iktidarının ilk yıllarında, yönetimde Sırp, Hırvat ve Sloven dengesi gözetilmiştir. Devlet Başkanı olan Tito etnik bakımdan Hırvat kökenli iken, ünlü ideolog Edward Kardelj Sloven ve İstihbarat Teşkilatı Şefi Aleksander Rankoviç ise Sırptır. Devletin idari yapısı 1936 tarihli Sovyet Anayasasından esinlenerek hazırlanan 1946 tarihli Yugoslavya anayasasına dayanmaktadır. Buna göre, Sosyalist Yugoslavya'da 6 Federe Cumhuriyet ve 2 özerk bölge bulunmaktadır. Özerk bölgelerin ikisi de Sırbistan sınırları içerisinde yer almaktadır; Voyvodina ve Kosova. Bu iki bölge, 1963 yılında yapılan değişikliklerle otonom statü kazanmışlardır. (Ker-Lindsay, 2009: 9-11)

Yugoslavya genelinde ve Kosova'da komünist ülkelere özgü devlet baskısı, 1966 yılına kadar ağır biçimde hissedilmiştir. Gizli Servisin başında bulunan Sırp kökenli Aleksander Rankoviç'in 1966 yılında görevinden alınması, ülkede temel hak ve özgürlükler bakımından bir dönüm noktası kabul edilmektedir. Bu tarihten sonra vatandaşların günlük hayatı kolaylaşmış, devletin baskısı daha az hissedilmiştir. 1968'de Avrupa genelinde yaygın hale gelen gösteriler, Kosova'da da yankı bulmuş, Priştina Üniversitesi öğrencileri sokaklarda gösteri yaparak Kosova'ya Federe Cumhuriyet statüsü talep etmişlerdir. Aynı yıl Priştina Üniversitesinde Arnavutça eğitime geçilmiştir. Yugoslavya sistemine göre, Kosova'da bulunan Arnavutlar "milliyet"/azınlık statüsündedir. Sırlar, Hırvatlar, Slovenler, Makedonlar ve Karadağlılar ise millet kabul edilmektedir. 1971 yılında Müslümanlar/Boşnaklara da millet statüsü verilmiştir. Arnavutlar, Bulgarlar ve Macarlar gibi halkların millet statüsü yerine azınlık olarak kabul edilmeleri, bu halkların ayrı devletlerinin bulunması ile açıklanmıştır.(Judah, 2008: 53-54).

1974 yılında kabul edilen yeni Anayasa'da Kosova ve Voyvodina, Sırbistan içerisinde kalmaya devam ettiler. Ancak özerk statüleri daha da genişledi ve neredeyse Federe Cumhuriyetlerle eşit konuma geldiler. Yeni Anayasa ile oluşturulan Federal Başkanlık Konseyi'nde Özerk Bölgelerin Federe Cumhuriyetlerle eşit statüde temsili, bir yandan Sırbistan'ın egemenliğini sınırlandırırken, öte yandan Federasyon içerisinde temsili ve gücünü arttırmıştır. Yeni sisteme göre oluşturulan Federal Başkanlık Konseyi içerisinde Sırbistan'ın gücü, Voyvodina ve Kosova'dan dolayı olağanüstü ölçüde artmıştır. Karadağ Cumhuriyetinin her zaman Sırbistan ile birlikte hareket etmesi de dikkate

alındığında, Tito sonrası dönemde Sırbistan'ın Federal yönetimde ağırlığı kayda değer oranda güçlenmiştir.

Tito'nun ölümünden hemen sonra Kosova'da başlayan gösteriler, 1980'li yıllar boyunca devam etmiştir. Gösterilere katılan öğrenciler, "Biz Yugoslav değil, Arnavut milletiyiz" şeklinde slogan atmışlar ve Arnavutluk ile birleşme taleplerini dile getirmişlerdir. Priştina Üniversitesinde bu dönemde yoğunlaşan siyasal eylemler, sonraki yıllarda sertlik yanlısı görüşleri ile tanınan Kosova Kurtuluş Ordusunun kurulmasına zemin teşkil etmiştir. 1980'lerin sonlarında Kosova Arnavutlarının talepleri, yeni dönemde kurulan bir siyasal parti kanalıyla dile getirilmiştir. Kosova Demokratik Birliği adını alan parti, 23 Aralık 1989'da kurulmuştur.

1980'li yılların sonuna kadar Yugoslavya'da tek parti idaresi vardı. Federe Cumhuriyetlerde ve Özerk Bölgelerdeki partiler, esas itibarıyla Yugoslavya Komünistler Birliğinin yerel birimleri olarak faaliyet göstermişlerdir. Eski Yugoslavya'da Komünist Partinin "iktidar tekeli ve öncü rolü" hiçbir şekilde tartışmaya açık değildir. Komünist parti dışında siyasal parti kurulması, Federal Anayasaya aykırılık teşkil etmektedir. Komünist Partinin yerel örgütlerine sızan milliyetçi eğilimler, 1980'lerin sonunda yeni siyasal partiler olarak örgütlenmişlerdir. Eski Yugoslavya'da çok partili hayata geçiş, Sırbistan'ın anayasaya aykırı olmasına rağmen, Kosova ve Voyvodina'nın özerkliğine son vermesinin ardından fiili olarak gerçekleşmiş ve çok sayıda yeni parti kurulmuştur. İbrahim Rugova'nın önderliğindeki Kosova Demokratik Birliği de, böyle bir konjonktürde ortaya çıkmıştır. Parti yerine Birlik kelimesinin tercih edilmesi, 1876'da kurulan Prizren Birliği bağlantısını vurgulama amacı taşımaktadır. (Judah, 2008: 69). Seçimlerin ardından Kosova Parlamentosunun 123 üyesinin 114'ü, Kosova'nın diğer Federe Cumhuriyetlerle eşitliğini öngören bir karar tasarısını kabul etmiştir.

Sırbistan Parlamentosu ise bir başka kararla, Kosova Parlamentosunun tasarrufunu geçersiz ilan etmiştir. Kosova Parlamentosunun bağımsızlık kararı alması ise Hırvatistan ve Slovenya'nın 24 Temmuz 1991'deki Federasyondan ayrılma kararlarından iki ay sonra, 21 Eylül 1991'de mümkün olmuş; ancak Sırbistan yönetimi bunu tanımamış gösteri yapanlara karşı şiddet kullanmıştır. "Balkanların Gandhi'si" olarak tanınan İbrahim Rugova, sertlik yanlıları kontrol altına almakta güçlük çekmiştir. Miloseviç'i Kosova Arnavutlarına karşı topyekûn şiddet kullanmaktan alıkoyan faktör, ABD'nin tutumu olmuştur. 24 Aralık 1992'de dönemin ABD Başkanı George Bush, Miloseviç'e gönderdiği yeni yıl mesajında, "Sırbistan yönetiminin Kosova'da şiddet kullanması halinde ABD'nin müdahale edeceği" uyarısında bulunmuştur. (Impact International: 1992:10).

Bosna iç savaşı döneminde Kosova'da Sırbistan yönetimi ile Arnavutlar arasında yer yer mahalli çatışmalar yaşanmış ise de, İbrahim Rugova'nın sivil direniş politikası nedeniyle topyekûn bir savaş olmamıştır. 1991-1998 yılları arasında Kosova, doğrudan Belgrad tarafından yönetilen bir polis devleti görünümü taşımıştır. Kosova'da Arnavutça eğitim yasaklanmış, kamu kurumlarında Arnavut dili kullanımına son verilmiş, bölge

askeri bakımdan tahkim edilmiştir. Özellikle 1990'lı yılların ikinci yarısında Kosova'da şiddet olaylarında dikkate değer oranda artış kaydedilmiştir.

1.5. NATO Müdahalesi

Kosova'da Rugova liderliğindeki hareketin izlediği ılımlı politikaların Arnavutlar için olumlu bir netice vermeyeceği şeklindeki eleştiriler, şiddeti bir meşru araç olarak kabul eden siyasal örgütlenmelerin güçlenmesine yol açmıştır. Arnavutların Mandela'sı olarak da bilinen Adem Demaçi gibi liderler, Kosova Halk Hareketi örgütlenmesinin günden güne güçlenmesine yol açmış, böylece 1993 Aralık ayında Kosova Kurtuluş Ordusunun kurulmasına zemin hazırlanmıştır. Sırbistan gizli servisinin Arnavut aydınları katledilmesine tepki gösterenlerin bir araya gelmesiyle ortaya yeni yapılanma, İbrahim Rugova'yı "Sırp ajanı ve işbirlikçi" olmakla suçlamıştır. Marjinal bir siyasal örgüt olarak ortaya çıkan Kosova Kurtuluş Ordusu'nun (Ushtria Clirimtare e Kosoves / UÇK) kitleleşmesinde ve halk desteği kazanmasında iki olay rol oynamıştır. Bunlardan ilki, Dayton Barış Antlaşmasıdır. Bosna Hersek iç savaşına son veren antlaşma ile Sırbistan üzerindeki BM ambargosu kaldırılmış ve Sırbistan ve Karadağ'dan oluşan Yeni Yugoslavya, uluslararası toplum tarafından tanınmıştır. Dayton Antlaşmasında Kosova'nın mağduriyetinin gündeme gelmemiş olması, Arnavutlar arasında büyük hayal kırıklığı yaratmış, Kosova Arnavutları İbrahim Rugova'nın temsil ettiği ılımlı politikaların sonuç vereceğinden kuşku duymuşlardır. (Ker-Lindsay, 2009: 14-15) İkincisi de, Kosova'da Sırp polisinin göstericilere şiddet kullanması, önde gelenleri katletmesi üzerine gösterilerin geniş bölgelere ve kitlelere yayılmasıdır. Bu dönemde Arnavutlar arasında zımnî olarak kabul gören düşünce şu şekildedir: Sırp polisi Arnavut halkına karşı soykırım uygulamakta ve bu duruma da sadece UÇK direnmektedir.

Kosova'da Sırbistan yönetiminin sivil halka karşı kullandığı şiddetin günden güne artması üzerine uluslararası toplumun baskısı ile 6 -23 Şubat 1999'da Rambouillet görüşmeleri yapılmıştır. Sırbistan ile Kosova Arnavutlarının temsilcileri, uluslararası gözlemcilerin himayesinde bir araya gelmişlerdir. Görüşmeler sonunda taraflar arasında Kosova'nın otonomi statüsünün kabul edilmesi, Sırp askerlerin sınır bölgelerinde görev yapması, UÇK'nın silahsızlandırılması ve güvenliğin NATO tarafından sağlanması konularında mutabakat sağlanmıştır. Ne var ki, müzakerelerin hemen ardından Miloseviç yönetimi, anlaşmanın ülke topraklarında NATO varlığı öngördüğünü ileri sürerek görüşmeler sonunda ortaya çıkan metni reddetmiştir. Rambouillet mutabakatında, üç yılın sonunda Kosova'nın nihai statüsünün halkın tercihleri ve Helsinki Nihai Senedi hükümleri dikkate alınarak müzakere edilmesi öngörülmüyordu. http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/990123_RambouilletAccord.pdf / (Çevrimiçi) 21 Kasım 2015).

Kosova'da kara çatışmaları genel olarak UÇK ile Sırp askerleri arasında Arnavutluk- Kosova sınır bölgelerinde meydana gelmiştir. Hava operasyonu öncesinde başlayan çatışmalar ateşkes ilan edilinceye kadar devam etmiştir. UÇK'nın saldırılarına çok şiddetli biçimde misillemede bulunan Sırbistan güçleri, Arnavut yerleşim birimlerini basıp katliamlar

yapmışlardır. En önemli çatışmalar hava operasyonu döneminde yaşanmıştır. Sırbistan yönetimi, Hırvatistan lideri Franjo Tudjman'ın ülkesinden sürüp çıkardığı Sırpı Kosova'ya yerleştirmek istiyordu. Bölgede yaşayan Arnavutları şiddet yöntemlerini yaygınlaştırarak göçe zorlayan Miloseviç yönetiminin sivil halka karşı sonu gelmeyen şiddet uygulamaları, büyük bir etnik temizlik hareketinin ilk işareti olarak algılanmıştır. Bosna Hersek'te geç kalan uluslararası toplum, Kosova'da aynı durumla karşılaşmak istemiyordu. NATO, 1998 sonunda, bir yandan da yerlerinden çıkarılan Arnavut mültecilerin barınmalarına destek veriyordu. (Ker-Lindsay, 2009: 14)

1999 Mart ayında Sırbistan yönetiminin sivil halka karşı saldırılarını yoğunlaştırması üzerine ABD temsilcisi Richard Holbrooke, Miloseviç ile görüşerek sivil halka yönelik saldırılara son verilmesini istemiş, aksi taktirde müdahale edileceğini söylemiştir. (Rrecaj, 2006:53; http://www.nato.int/kosovo/history/human_rights/kosovoii/pdf/kosovii.pdf/ (Çevrimiçi) 23 Kasım 2015).

Miloseviç'in bu teklifi de reddetmesi üzerine, 23 Mart 1999'da NATO tarafından Sırbistan hükümeti hedeflerine yönelik hava saldırıları başlatılmıştır. Amaç, sistematik insan hakları ihlallerine son vermek ve Kosova'da topyekûn etnik temizlik yapılmasına mani olmaktır. Bombardıman 78 gün devam etmiş, BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararı üzerine bombardımana son verilmiştir.

Rusya'nın da onay verdiği 1244 sayılı kararda, Kosova'da çatışmalara son verilmesi, Sırbistan askerleri dahil, tüm silahlı güçlerin bölgeden çekilmesi, Kosova'da güvenlik hizmetlerinin yeni kurulacak Kosova Barış Gücü (KFOR), ve yönetim görevlerinin de BM Kosova Misyonu (UNMIK) tarafından yerine getirilmesi kabul edilmiştir. UNMIK, uluslararası toplum adına Kosova'da hayat normalleşinceye kadar geçici hükümet olarak görev yapacak, bölgenin gelecekteki statüsü ise bu dönem içerisinde ilgili tüm taraflarla görüşmelerin sonucunda belirlenecektir. (<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement/> (Çevrimiçi) 23 Kasım 2015)

UNMIK'in temel yetki ve sorumlulukları, 1244 sayılı Kararın 11. paragrafında şu şekilde tanımlanmıştır:

“(a) Ek 2 ve Rambouillet mutabakatı tam olarak dikkate alınarak, nihaî çözüme varılıncaya dek, Kosova'da kapsamlı özerklik (substantial autonomy) ve özyönetimin kurulmasını teşvik etmek;

(b) Gerekli olduğu durumlarda ve sürece, temel sivil yönetim işlevlerinin yerine getirilmesi;

(c) Siyasî bir çözüme varılıncaya dek, seçimlerin yapılması dâhil, demokratik ve özerk öz-yönetim için geçici kurumların örgütlenmesi ve gelişiminin denetimi;

(d) Kosova'nın yerel geçici kurumlarının ve diğer barışın inşası faaliyetlerinin birleştirilmesini desteklerken ve denetlerken, bu kurumlar kurulduğunda yönetim sorumluluklarının devri;

(e) Rambouillet uzlaşlarını dikkate alarak, Kosova'nın gelecekteki statüsünü belirlemek için tasarlanmış bir siyasî sürecin kolaylaştırılması;

(f) Son aşamada, bir siyasî çözüm çerçevesinde kurulacak kurumlara Kosova'nın geçici kurumlarından yetki devrinin denetimi;

(g) Kilit önemi haiz altyapının yeniden yapılandırılmasının ve diğer ekonomik yeniden yapılandırmaların desteklenmesi;

(h) Uluslararası insanî yardım kuruluşları ile işbirliği içinde, insanî yardımın ve afet yardımının desteklenmesi;

(i) Yerel polis gücü kurulmasını içerecek şekilde ve aynı anda Kosova'da hizmet vermek üzere uluslararası polis personelinin konuşlandırılması aracılığıyla sivil hukuk ve düzenin korunması;

(j) İnsan haklarının korunması ve geliştirilmesi;

(k) Tüm mültecilerin ve yerlerinden edilmiş kişilerin Kosova'daki evlerine güvenli ve engelsiz bir şekilde dönüşünün güvence altına alınması.”

O dönemde BM içerisinde genel eğilim, UNMIK faaliyetleri sonucu Kosova'nın özerkliğinin güçleneceği, ama siyasi olarak Sırbistan içerisinde kalacağı şeklindeydi. Ancak ABD başta olmak üzere bazı devletler buna karşı çıkmışlardır. (Perrit, 2009:64).

UNMIK, 1999'dan 2004'e kadar Kosova Arnavutlarına kendi devletlerini kurmaları için idari, ekonomik yapılanma, demokratikleşme ve insani konularda destek vermiştir. Bununla birlikte 2004 yılına kadar Kosova'nın nihaî statüsünün ne olacağı, Sırbistan içerisinde mi, yoksa bağımsız devlet olarak mı yoluna devam edeceği netleşmemiştir. (Perrit, 2009:79-80). KFOR, ise uluslararası yönetim boyunca bir yandan bölgenin umumi güvenlik ve asayişi ile ilgilenmiş, öte yandan Sırplarla Arnavutlar arasında zaman zaman patlak veren çatışmaların yayılmasını önlemiştir.

1.6. Ahtisaari Planı ve Bağımsız Kosova'nın Doğuşu

BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararında öngörülen Nihai Statü Görüşmelerinin aradan beş yıl geçmiş olmasına rağmen bir türlü başlamaması, Kosova Arnavutları arasında kuşku yaratmıştı. 2004 yılında bazı UNMIK araçlarının Arnavut gençler tarafından taşlanması ve Sırp'lara yönelik saldırıların artması, Arnavutların BM'ye güvenlerinin azaldığı şeklinde yorumlanmıştır. (Perrit, 2009:145) Kosova'nın geleceğine ilişkin görüşmeler, Şubat 2006'da Viyana'da başlamıştır. Uluslararası toplumun arabuluculuğu ile başlayan görüşmelere katılan Sırp ve Arnavut temsilciler, bölgenin nihaî statüsünün ne olacağını ele almışlardır. BM Genel Sekreteri tarafından eski Finlandiya Cumhurbaşkanı Martti Ahtisaari uluslararası toplum adına yetkili arabulucu olarak atanmıştır. (Ker-Lindsay, 2009:26:27) Kosova Arnavutlarının diplomasi deneyimlerinin olmamasının yarattığı sıkıntılar ise, ABD ve Avrupa ülkelerin desteği ile aşılmıştır.

Görüşmelerde taraflar özellikle adem-i merkeziyetçi yapılanma, azınlık hakları (Kosova Sırplarının durumu), göç edenlerin Kosova'ya geri dönmesi ve dini mekanların korunması gibi konuları ele almışlardır. Görüşmelerde en çok tartışılan ama üzerinde mutabakat sağlanamayan husus ise, Kosova'nın nihaî statüsü olmuştur. Görüş ayrılıklarının giderilememesi nedeniyle 14 ay devam eden müzakereler kilitlenmiştir. Bu gelişmelerin ardından, özel temsilci Ahtisaari'den Kosova için bir çözüm planı hazırlanması talep edilmiştir. Ahtisaari'nin tarafından hazırlanan planda, Kosova'da uluslararası toplumun talebi olan adil ve kalıcı barış için yapılması gerekenler sıralanmıştır. Kosova anlaşmazlığına çözüm getirmeyi amaçlayan Ahtisaari Planı, 26 Mart 2007'de Güvenlik Konseyi'ne sunulmuştur. (Ker-Lindsay, 2009:43).

Planda, bölgede istikrarın tesisi ve devamı için en rasyonel seçeneğin bağımsız bir Kosova Devleti kurulması olduğu görüşü savunulmuş, yeni kurulan devletin uluslararası toplumun gözetiminde bulunacağı belirtilmiştir.

Ahtisari Planına göre, yeni kurulacak Kosova devleti, birden çok etnik grubun varlığını kabul eden, demokratik bir hukuk devleti olacaktır. Yeni devlette siyasal sistem yasama, yürütme ve yargı erklerine ayrılacak, Sırpça ve Arnavutça resmi dil olacaktır. Tüm vatandaşlar hukuk önünde eşit olacak, beynelmilel düzeyde kabul gören insan hakları ve azınlıkların korunmasına ilişkin uluslararası sözleşmeler anayasa ile eşdeğer kabul edilecektir. Kosova'nın kendine marşı ve bayrağı olacak, bayrakta ülkedeki etnik grupların sembolleri yer alacaktır. Genel Prensipler başlığı altında ayrıca Kosova'nın bir başka devletle birleşmesi, Sırbistan içerisinde özerk bölge/vilayet statüsünün devamı ve Kosova topraklarının bölünmesi seçenekleri kabul edilemez olarak tanımlanmıştır. <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/Comprehensive%20Proposal%20.pdf> (Çevrimiçi) 24 Kasım 2015)

Kosova ile Sırbistan Cumhuriyetinin işbirliğine gitmesi önerilen Planda, uluslararası toplumun da bölgede güvenlik ve istikrarın sağlanması ve Planın tam olarak uygulamaya aktarılması konularında yükümlülükleri bulunduğu ifade edilmiştir. Planın müteakip maddelerinde ise insan hakları ve temel özgürlükler, Kosova'da bulunan toplulukların hakları, mültecilerin durumu, kayıp şahıslar, adem-i merkeziyetçi yapılanma, dini ve kültürel mirasın korunması, ekonomik yükümlülükler ve gayrimenkul ihtilaflarının çözümü, güvenlik, anayasa ve uluslararası toplumun görevleri, çok uluslu gücün hangi koşullar altında faaliyet göstereceği gibi hususlar yer almıştır.

Ahtisaari Planında Kosova için önerilen bağımsızlığa Rusya karşı çıkmıştır. Moskova yönetimi, önerinin uluslararası hukukla çeliştiği ve azınlıkların kendi kaderini tayin hakkının bu şekilde kullanılmasınının 1244 sayılı kararda öngörülmediğini ve Kosova'nın Sırbistan'a bağlı kalması gerektiği görüşünü savunmuştur. Rusya'ya göre, Yugoslavya döneminde Federe Cumhuriyet statüsünde olmayan Kosova'nın kendi kaderini tayin hakkı bulunmamaktadır.

Kosova Arnavutlarına yönelik yer yer soykırım boyutlarına ulaşan sistemli ve organize devlet şiddetinin birlikte yaşamayı imkânsız kılması yanında 1244 sayılı kararın nihaî statüye ilişkin olmaması, Rusya'nın bu görüşlerini geçersiz kılmaktadır. O dönemde Güvenlik Konseyi başkanlığını yürüten Rusya, Ahtisaari Planının gündeme alınmasını engellemiştir. Diplomasi ile sorunun çözümü konusunda mesafe alınamaması üzerine Kosova Parlamentosu, 17 Şubat 2008'de Priştina'da olağanüstü toplanmış ve Ahtisari Planı çerçevesinde tek yanlı olarak bağımsız Kosova Devletinin kurulduğunu açıklamıştır. http://www.assembly-kosova.org/common/docs/Dek_Pav_e.pdf

(Çevrimiçi) 25 Kasım 2015)

Bağımsızlık kararında Kosova'nın demokratik, laik, çok etnik yapıya niteliğine vurgu yapılmış, Kosova'da yaşayan azınlıkların haklarının korunacağı ve kimseye ayrımcı muamele yapılmayacağı taahhüt edilmiştir. Kararda, BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararı çerçevesinde ülkede bulunan uluslararası toplumun temsilcileri ile bundan sonra da işbirliğine gidileceği belirtilmiş, ayrıca güvenliğin sağlanması için NATO'nun yükümlülük üstlenmesi istenmiştir. Bağımsızlık kararının 6'ncı maddesinde ise, Kosova Devletinin gelecekte Avrupa Birliğine tam üye olma ve Atlantik ittifakı ile yakın ilişki içerisinde bulunma niyeti ortaya konulmuştur. Kararda, Kosova'nın Sırbistan dahil olmak üzere, bölgedeki tüm devletlerle işbirliği yapmaya hazır olduğu ve uluslararası barışa katkı sağlanacağı taahhüt edilmiştir. Kriz Grubuna göre, tarihi arka plan ve tarafların yaklaşımları dikkate alındığında esasen Kosova için bağımsızlık dışında rasyonel bir seçenek bulunmamaktadır. (Crisis Group, 2007: http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/182_kosovo_no_good_alternatives_to_the_ahtisaari_plan.pdf) (Çevrimiçi) 22 Kasım 2015)

Bağımsızlık kararının hemen ardından Kosova'yı ilk tanıyan ülkeler, Türkiye, ABD ve Arnavutluk olmuştur. Daha sonra BM Güvenlik Konseyi daimi üyelerinden İngiltere ve Fransa, Kosova'yı tanımıştır. Çin ve Rusya Federasyonunun yaklaşımı ise olumsuzdur. 2015 sonu itibarıyla Kosova'yı tanıyan ülke sayısı 111'e yükselmiştir. (<http://www.kosovothanksyou.com/>) (Çevrimiçi) 25 Aralık 2015)

2. Self Determinasyonun Sınırları ve Kosova'nın Bağımsızlık Kararı

2.1. Self Determinasyona İlişkin BM Müktesebatı

Kosova'nın 1244 Sayılı Güvenlik Konseyi kararına dayanarak ve Martti Ahtisaari tarafından hazırlanan çözüm planını esas alarak tek yanlı bir tasarrufla 17 Şubat 2008'de bağımsızlık ilan etmesi, uluslararası toplumda geniş tartışmalara neden olmuştur. (Sasich, 2012). Kendi kaderini tayin hakkının (self determination) sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiği, sömürge ülkelerine tanınan hakkın başka haklar için hangi koşullar altında geçerlilik taşıyacağı, devletler hukukunun bu konuda bir normunun bulunup bulunmadığı, devletler arasında ve akademik dünyada geniş biçimde tartışmaya açılmıştır. Yakın zamanlarda kendi kaderini tayin hakkı çerçevesinde bir devletten ayrılarak bağımsızlık ilan eden veya bir başka siyasal oluşuma katılan örnekler olarak Kosova dışında, Güney Sudan ve Kırım'ı saymak mümkündür. (Borgen, 2011;

<https://www.wilsoncenter.org/publication/350-kosovo-precedent-secession-self-determination-and-conflict-resolution>, (Çevrimiçi) 15 Aralık 2015) 2014 Şubat ayında Rusya güçleri tarafından işgal edilen Kırım'da Mayıs 2014'de referandum yapılmış, Tatarların ve Ukraynalıların katılmadığı referandumun ardından Kırım Parlamentosu, Rusya Federasyonuna katılma kararı almıştır. (Crimea Referandum: Voters "Back Russia", BBC; March 16, 2014) Daha geriye gidildiğinde kendi kaderini tayin hakkı örneği olarak 1993 yılında Eritre'nin Etiyopya'dan ve 1971 yılında Bangladeş'in Pakistan'dan ayrılmaları gibi örnekleri saymak mümkündür. 3 Ekim 1990'da Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesini de, kendi kaderini tayin hakkı çerçevesinde değerlendirmek mümkündür.

Başarılı olmayan ayrılma teşebbüsleri veya "dondurulmuş ihtilâflar"ın da kendi kaderini tayin hakkı ile ne derece örtüştüğü veya örtüşüp örtüşmediği tartışılmaktadır. Bu kapsamda yer alan bölgeler arasında Gürcistan içerisindeki Güney Osetya ve Abhazya bölgeleri, ayrıca İskoçya, Bosna Sırp Cumhuriyeti, Kuzey Kıbrıs ve Quebec örneklerini saymak mümkündür. (International Crisis Group, 2010: <http://www.crisisgroup.org/en/publication-type/speeches/2010/Louise-Arbour-self-determination-and-conflict-resolution-from-kosovo-to-sudan.aspx/> (Çevrimiçi) 12 Aralık 2015)

Bu noktada self determinasyon kavramının tarihi arka planı ile birlikte analiz edilmesi gerekmektedir. Self determinasyon, esas itibarıyla halkların kendi gelecekleri hakkında kendilerinin karar vermesi olarak tanımlanmaktadır. Kendi kaderini tayin olarak ifade edilen self determinasyonun bir ilke mi, yoksa bir hak mı olduğu tartışmalıdır. Keza, kavramın uluslararası hukuk normu hüviyeti kazanıp kazanmadığı konusunda da doktrinde görüş birliği sağlanması mümkün olmamıştır. Self determinasyonun geniş biçimde uluslararası alanda gündeme gelmesi esas itibarıyla Birinci Dünya Savaşı sonrasında olmuştur. Dönemin ABD Başkanı Woodrow Wilson, çok uluslu imparatorlukların dağılmasından sonra geride kalan hakların yönetim biçimleri ve bağımsızlıkları söz konusu olduğu dönemde bu kavramı ortaya atmıştır. Wilson'a göre, belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan halk, yaşadığı bölgenin geleceği hakkında kendi özgür iradesiyle karar vermelidir.

Self determinasyonun tarihsel gelişiminde Milletler Cemiyeti döneminde Finlandiya ile İsveç arasındaki Aaland adaları uyuşmazlığı dikkate değer bir örnektir. Nüfusun çoğunluğunu İsveç kökenlilerin oluşturduğu Aaland adaları, idari bakımdan Finlandiya'ya bağlıdır. Adada yaşayanların gelecekleri konusundaki ihtilaf, Milletler Cemiyeti Konseyi gündemine gelmiştir. Soruna uluslararası toplum adına çözüm bulmak amacıyla Konsey kararıyla kurulan Hukukçular Komisyonu uzun müzakerelerden sonra Aaland adalarında Finlandiya egemenliğinin tanınması, adalarda İsveç dilinin kullanımı ve siyasal kurumların özerkliği kararını almıştır. (Akermark; 2009: http://www.jyu.fi/yhtfil/redescriptions/Yearbook%202009/Spiliopoulou_2009.pdf (Çevrimiçi) 25 Kasım 2015)

İki Savaş arası dönemde azınlıkların korunması konusunda ilk kez umumi kurallar belirlenmiş olmasına karşın kendi kaderini tayin hakkı üzerinde durulmamıştır. Bununla birlikte, kavramın geçmişi daha da geriye gitmektedir. 18. Yüzyıldaki Amerikan ve Fransız devrimleri ile 20. Yüzyıldaki Bolşevik devriminde gündeme gelen halk egemenliği kavramı da self determinasyon ile yakından ilintilidir. (Kılınç, 2008:959-961)

1945 yılında kurulan Birleşmiş Milletler Teşkilatının ana sözleşmesinde ise, self determinasyon dolaylı biçimde tanımlanmıştır. Sözleşmenin 2'nci maddesinde Birleşmiş Milletlerin, "halkların hak eşitliği ve kendi geleceklerini belirleme ilkesine saygı üzerine kurulduğu", "devletler arasında dostça ilişkileri geliştirmek ve dünya barışını güçlendirmek ve gereken diğer önlemleri almak", teşkilatın temel amaçları arasında sayılmıştır. (<http://www.un.org/en/sections/un-charter/chapter-i/index.html/> (Çevrimiçi) 20 Kasım 2015)

Ana Sözleşmenin 51'nci maddesinde devletlere meşru savunma hakkı tanınmış, toprak bütünlüğünün korunması için ülke sınırları içerisinde kullanılacak self determinasyon hakkı sınırlandırılmıştır.

Ana sözleşmenin 55'nci maddesinde ise, BM teşkilatının halkların hak eşitliği ve kendi kaderini belirleme ilkesine saygı temelinde barışçı ve dostça ilişkileri geliştirmek, istikrar ve refah sağlamak amacıyla hayat standartlarını yükseltmek için çaba göstereceği, ekonomik ve sosyal kalkınmaya destekleyeceği ifade edilmektedir. Kültürel ve ekonomik işbirliğinin geliştirilmesiyle uluslararası ekonomik, sosyal ve sağlık sorunlarına çözüm bulunacağı; insan hakları ve temel özgürlüklere ayırım göstermeden saygının esas olduğu vurgulanmaktadır.

Ana sözleşmenin Vesayet Sisteminden bahseden 12'nci bölümündeki maddelerde ise sömürgelerin kendi kendilerini yönetmeleri gündeme getirilmekte, müteakip maddelerde Vesayet Konseyinin görev tanımına yer verilmektedir. BM ana sözleşmesinde self determinasyon tanımlanırken hak yerine ilke kavramı tercih edilmiştir. Kavramın bu şekilde kullanımı, BM'nin siyasal tercihini göstermektedir. Teşkilat, üyelerinin toprak bütünlüğüne karşı hassas davranmakta, ayrılıkçı taleplere destek sağlamamak istemektedir. (Aral, 2010: 30).

BM döneminde self determinasyon genel bir kural, bir hak şeklinde yorumlanmamıştır. Bu hakkın sadece kolonilerde yaşayan yerel halklar bakımından hak olduğu görüşü genel kabul görmüştür. Bir başka ifadeyle self determinasyon, eski sömürgeler ve ırkçı yönetim altında bulunan yerler bakımından meşru kabul edilmiştir. BM'nin İkiz Sözleşmeleri olarak bilinen Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ile Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesinde self determinasyon kavramının sınırları daha da netleştirilmiştir. Özellikle Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesinde açık biçimde tüm ulusların self determinasyon hakkına sahip oldukları ve bu hakkın doğal kaynaklar üzerinde hakimiyeti de içerdiği kayıt altına alınmıştır. (<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx/> (Çevrimiçi) 25 Kasım 2015).

Sözleşmenin 1'nci maddesine göre, "Bütün halklar self determinasyon hakkına sahiptir. Halklar, bu hak nedeniyle kendi siyasi yönetim biçimlerini serbest biçimde belirleme, ekonomik, sosyal ve kültürel haklarını sürdürme özgürlüğüne sahiptirler". Sözleşmenin 2'nci maddesinde ise "Başkalarına zarar vermeden halklar doğal kaynakları ve zenginliklerini özgür biçimde kendi çıkarları için kullanma hakkına sahiptir. Hiçbir halk maddi kaynakları üzerinde tasarrufta bulunmaktan mahrum bırakılamaz" ifadesi yer almaktadır.

BM Genel Kurulu tarafından 1970 yılında kabul edilen Devletler Arasında Dostça İlişkilerin Geliştirilmesi Hakkındaki Bildirge ile (<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/348/90/IMG/NR034890.pdf?OpenElement/> (Çevrimiçi) 22 Kasım 2015)

Sömürge Ülkeleri ve Halklarına Bağımsızlık Verilmesine İlişkin Bildirge'de self determinasyonun kapsam ve sınırlılıkları daha açık biçimde tanımlanmıştır. <http://www.un.org/en/decolonization/declaration.shtml/> (Çevrimiçi) 22 Kasım 2015) Bunlardan ilkinde halkların mutlak eşitliğine vurgu yapılmış, devletler arasındaki ilişkilerin egemenlik, eşitlik ve saygı çerçevesinde yürütülmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bildirgeye göre devletler, diğerlerinin egemenliğine ve toprak bütünlüğüne saygı göstereceklerdir. Halkların kendi gelecekleri hakkındaki tercihleri bildirmede, bir federasyon içerisinde bölgesel veya kültürel özerklik talebi şeklinde ifade edilmiştir.

Bir başka Genel Kurul bildirisi ise Doğal Kaynaklar Üzerinde Daimî Egemenlik hakkındadır. (http://legal.un.org/avl/ha/ga_1803/ga_1803.html/ (Çevrimiçi) 22 Kasım 2015). Bu bildirge, doğal kaynakların devletin vatandaşları yararına kullanılmasını öngörmektedir. Yabancı kökenli işletmelerin doğal kaynaklar üzerinde tahakkümünü sınırlandıran bu bildirge self determinasyon kavramına yeni bir açılım getirmiştir.

BM belgelerinde ise self determinasyon genel olarak insan haklarının doğal bir uzantısı olarak kabul edilmiştir. Önceleri kavram ilke olarak nitelendirilirken sonradan hak şeklinde tanımlama yapılmıştır. Bununla birlikte, BM üyesi devletler tarafından self determinasyon hakkından ayrılıkçılığın meşrulaştırılması anlamı çıkarılmayacağı konusunda çekinceler ileri sürülmüştür. BM teşkilatı da bu çerçevede ayırım yapmış, sömürge ve manda yönetimi altında yaşayanların self determinasyon hakkı kabul edilirken, büyük devletlerin sınırları içerisinde yaşayanların bu hakkının ademi merkezietçi yapılanmaya halkların katılımı ve kültürel haklarla sınırlı olduğunu kayıt altına almıştır. Sömürge İdaresi Altında Bulunan Halkları ve Ülkelere Özgürlük Verilmesi Bildirgesinde ise bu kategorideki halkların bağımsızlık dahil her türlü hakka sahip olduğu ifade edilmiştir. (Kılınç, 2010:965-968)

2.2. Self Determinasyonun Uygulama Örnekleri

Varşova Paketi ve SSCB'nin dağılmasının ardından Balkanlar ve Doğu Avrupa başta olmak üzere dünyanın pek çok yerinde alt kimliklerin haklarını öne sürerek, içerisinde yer aldıkları devletten ayrılma teşebbüsünde bulunmuşlardır. Bu dönemde uluslararası

toplumun self determinasyona karşı tutumu net olmaktan uzaktır. Bir yandan dekolonizasyon sürecinin tamamlanması ile birlikte self determinasyon hakkının işlevini yitirdiği zımnî olarak kabul görürken öte yandan, Bangladeş, İki Almanya'nın Birleşmesi, Güney Sudan gibi uygulama örnekleri yaşanmış; Abhazya, Güney Osetya, Kıbrıs, TransDinyester gibi ihtilaflarda ise uygulama sorunları ortaya çıkmıştır. Günümüzde dünyanın bir çok yerinde ayrılıkçı hareketler taleplerini meşrulaştırmak için self determinasyon kavramı ileri sürülmektedir. Self determinasyon hakkının devletlerin toprak bütünlüğüne yönelik bir tehdit oluşturduğu konusunda kuşku yoktur. Dostane İlişkiler Bildirisinde de açık biçimde vurgulandığı üzere, self determinasyon hakkı esas itibariyle bir bölgede yaşayan halkın ayrımla karşılaşmadan taleplerini ortaya koyması, yönetimde söz sahibi olmasıdır. Devletlerin sınırları içerisinde yaşayan azınlıkların self determinasyon hakkı, daha çok iç self determinasyon olarak anlaşılmaktadır. BM'nin azınlıklara ilişkin müktesebatında da genel eğilim, azınlık haklarını azınlıklara mensup bireylerin insan hakları olarak anlama şeklindedir. Grup hakları veya kollektif hakların sınırları dar tutulmuş, ayrılıkçı eğilimlerin meşrulaştırılmamasına özen gösterilmiştir. Helsinki Nihaî Senedinde self determinasyon hakkı çoğulcu demokratik siyasal sistem içerisinde gerçekleştirilebilecek insan haklarının bir parçası olarak görülmüştür. (Uz, 2007;60-81)

Özellikle self determinasyonun ayrılma hakkını içerip içermediği hususunda bugüne kadar ortaya çıkan teamül ve uygulama uti possedetis kuralıdır. Toprak bütünlüğünün tarihi sürekliliği anlamına gelen bu kavram, azınlıkların hakları ve ayrılmaları söz konusu olduğunda temel ilke olarak dikkate alınmıştır.

1918 yılında kurulan Çekoslovakya'nın Varşova Paktı dağıldıktan sonra Çek Cumhuriyeti ve Slovakya olarak ikiye bölünmesi self determinasyon uygulaması mıdır? Bu konu doktrinde geniş biçimde tartışılmıştır. Genel eğilim, bölünmenin self determinasyon hakkının kullanılmasından ziyade karşılıklı anlaşma ile gerçekleştiği şeklindedir. Çekoslovakya anayasasında bu iki yapının birbirinden ayrı olduğu, açık biçimde tanınmıştır. Buradan çıkan sonuç anayasada bu hakkın yer alması halinde ayrılmanın meşru olabileceğidir. (Uz, 2007:75)

Nitekim Tito tarafından kurulan Yugoslavya Federasyonunda da Federe Cumhuriyetlerin ayrılma hakkı olduğu 1963 tarihli anayasanın girizgâh bölümünde yer almaktadır. www.worldstatesmen.org/Yugoslavia_1963.doc/ (Çevrimiçi) 15 Kasım 2015)

Federe Cumhuriyet statüsünde olmayan Kosova'nın self determinasyon hakkının bulunup bulunmadığının, bu çerçevede analiz edilmesi gerekmektedir. Self determinasyonun uygulama örneğinin mutlaka ayrılma ile sonuçlanması zorunlu değildir. Bir devletin sınırları içerisinde yaşayan halkın herhangi bir dış baskı ile karşılaşmadan dilediği yönetim biçimini belirlemesi de self determinasyondur. Keza doğal kaynaklar üzerinde egemenlik hakkı da bu kategoridedir. Burada ifade edilen biçimiyle kendi geleceğini belirleme hakkına iç self determinasyon adı verilmektedir. Dış self determinasyon ise bağımsız devlet kurma hakkıdır. (Kılınç, 2010:958). Bu noktada,

bir devletin sınırları içerisinde yaşayan bir halk grubunun, bir azınlığın bu hakkının bulunup bulunmadığı meselesi ehemmiyet taşımaktadır.

Uluslararası hukuk, dış self determinasyonun yani bağımsız devlet kurma hakkını sınırlandırmaktadır. Sömürge idaresi altındaki halklar bakımından bu hakkın tanınması meşru kabul edilir ve genel olarak uluslararası toplumun muvafakatını alırken, diğerleri bakımından bağımsızlık belli koşullara bağlanmıştır.

Uluslararası Adalet Divanı önüne gelen Batı Sahara, Doğu Timor gibi davalar hakkında verdiği kararlar ise içtihat oluşturabilecek nitelikte değildir. Divan kararlarında iç self determinasyon hakkı meşru kabul olarak tanırken, bağımsızlık anlamına gelen dış self determinasyon konusunda net bir görüş ortaya konulamamıştır. Öte yandan, self determinasyon konusunda devletlerin yaklaşımları da model oluşturmaktan uzaktır. SSCB sonrası dönemde Rusya Federasyonu Kafkasya'da bulunan Cumhuriyetlerin self determinasyon hakkını yadsırken, Transdinyester, Güney Osetya ve Abhazya'nın bu hakka sahip olduğunu öne sürmektedir. Pakistan, Keşmir'in self determinasyon hakkını kabul ederken, Bangladeş için bunu reddetmiştir.

Bugün itibariyle self determinasyonun bir hak olduğu konusunda kuşku yoktur. Uluslararası toplum bu hakkın varlığını kabul etmiştir. Ancak sömürge geçmişi olmayan uluslarda bu hakkın kullanımının ne şekilde olacağı konusunda konsensüs bulunmamaktadır. BM Teşkilatı ve üye devletler bakımından toprak bütünlüğünün korunması, her koşulda ayrılmaya tercih edilmektedir.

2.3. Kosova'nın Bağımsızlığı Self Determinasyonun Neresinde ?

Kosova'nın, Martti Ahtisaari Planı ve 1244 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararına gönderme yaparak, 17 Şubat 2008'de tek yanlı olarak bağımsızlık ilan etmesi, self determinasyon uygulaması olarak değerlendirilebilir mi? Bağımsızlık kararı, devletler hukuku ile örtüşmekte midir ?

Uluslararası hukuk, bağımsızlık ilan ederek ayrılmanın meşruiyeti için bir takım koşullar öne sürmüştür. Devletler Hukuku uzmanı olan Arsava, bu konudaki alternatifleri devleti oluşturan diğer unsurların rızası ile ayrılma, sömürge yönetiminden ayrılma, ulusal düzenlemeye dayanan ayrılma ve toprak ilhak eden devletten ayrılma şeklinde sıralamaktadır. (Arsava, 2012: 1-22) Kosova'nın bağımsızlık kararı burada sıralananların hiçbiri ile tam olarak örtüşmemektedir. Öte yandan, Kosova'nın bağımsızlık kararının anayasal temelini bulduğunu öne sürmek de mümkün gözükmemektedir. Zira Yugoslavya anayasası ayrılma hakkını sadece Federe Cumhuriyetlere tanımıştır. Kosova'nın statüsü, Sırbistan Federe Cumhuriyeti içerisinde özerk bölge idi.

Peki Kosova'nın bağımsızlık kararı uluslararası toplumun muvafakatını almış mıdır? Sırbistan'ın karşı çıktığı bağımsızlık kararına uluslararası toplumun en büyük teşkilatı olan BM'nin onay verip vermediği tartışmalıdır. Her ne kadar ayrılma kararının nihai

tahlilde 1244 sayılı Güvenlik Konseyi kararına dayandığı ileri sürülmekte ise de Ahtisaari Planı, BM tarafından Rusya ve Çin muhalefeti nedeniyle, gündeme alınamamıştır.

Kosova, bağımsızlıktan sonra da aynı sebeplerle BM teşkilatına üye olarak kaydını yaptıramamıştır. Buna rağmen, aralarında IMF ve Dünya Bankasının da bulunduğu kimi uluslararası kuruluşlara üye olarak katılmıştır. Avrupa Birliği'nin 28 üye devletinden 21'i Kosova'yı tanımaktadır. Kosova örneğine benzeyen ve kendilerini yakından ilgilendiren siyasal ihtilafların bulunması nedeniyle, bugüne kadar AB ülkelerinden İspanya, Romanya, Yunanistan, Kıbrıs Rum Kesimi ve Slovakya, Kosova'yı tanımamıştır.

Uluslararası hukuk, bir etnik grubun kendi kaderini tayin hakkı çerçevesinde yaşadığı devletten ayrılması hakkının hangi koşullarda meşru olduğunu BM ana sözleşmesi ve yargı kararları ile ortaya koymuştur. BM Sözleşmesine göre, tüm halkların kendi kaderini tayin hakkı vardır. Ancak bu hak, BM üyesi devletlerin toprak bütünlüklerini tehlikeye atılması ve parçalanmasına onay verildiği şeklinde yorumlanmamalıdır. Sömürge geçmişli olmayan halklar genel olarak ayrılık değil, iç self determinasyon için özendirilmekte, azınlığın bulunduğu devlet sınırları içerisinde kalmasını sağlayacak adem-i merkeziyetçi düzenleme yapılması, ilgili devletten talep edilmektedir.

Sırbistan yönetiminin rızası olmamasına rağmen Kosova'nın bağımsızlık kararı alması ve bunun uluslararası toplumda geniş biçimde desteklenmesi, burada devletler hukuku bakımından sorun olmadığı anlamına gelmemektedir. Kosova'nın bağımsızlığına verilen desteğin arka planında Sırbistan yönetiminin sivil hakla karşı ağır silahlarla ortaya koyduğu şiddetin, devlet terörünün rol oynadığı açıktır. Uluslararası toplum yeni bir Srebrenitza yaşanacağı kaygısıyla hareket etmiş ve NATO müdahalesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Kosova'da güvenliğin KFOR ve yönetiminin de uluslararası toplum adına UNMIK idaresi altında olduğu 1999-2008 döneminde, Sırbistan ile Kosova Arnavutları arasında Kosova'nın geleceği konusunda uzlaşmaya varılamamıştır.

Bu genel çerçeve içerisinde analiz edildiğinde Kosova'nın bağımsızlık kararı uluslararası meşruiyet kazanmaktadır. Zira uluslararası hukuk zımnî veya açık biçimde, üç koşulun bulunması halinde bir azınlığın ayrılma hakkına cevaz vermektedir. Bunlardan ilki, kendi kaderini tayin hakkını gündeme getiren halkın sömürge geçmişine sahip olması, ikincisi soykırımla karşı karşıya kalma ve sonuncusu da Çekoslovakya örneğinde somutlaşan ilgili devletin ayrılmaya muvafakat etmesi, yani rıza göstermesidir. Kosova'nın bağımsızlığını bu çerçevede analiz ettiğimizde öncelikle Kosova'da yaşayan ve nüfusun çoğunluğunu oluşturan Arnavutların ayrı bir millet olduğu ve diğer Yugoslavya halkları gibi kendi kaderini tayin hakkına sahip olduğu görüşü genel kabul görmektedir. Anna Moltchanova bunu "çok uluslu devletlerde kendi kaderini tayin eşitliği" şeklinde tanımlamaktadır.(Moltchanova, 2009:161-162) . Kosova'nın kendi kaderinin tayin hakkını meşrulaştıran ikinci unsur da, Arnavutlara karşı Tito döneminden beri ayırım uygulanması ve Miloseviç iktidarının son döneminde soykırım benzeri şiddet olaylarının yaygınlaşmasıdır. Dolayısıyla BM Özel Temsilcisi Ahtisaari tarafından hazırlanan planda öngörülenin dışında hiçbir alternatifin soruna çözüm oluşturma potansiyeline sahip olmadığı açıktır. Öte yandan, kimi devletlerin karşı

çıkmuş olmasına rağmen 100'den fazla devletin Kosova'nın bağımsızlığını tanımış olması da uygulamaya meşruiyet kazandırmaktadır.

2.4. Kosova'nın Geleceği

Bağımsızlık kararının üzerinden 8 yıl geçen Kosova'yı nasıl bir gelecek beklemektedir? Öncelikle belirtilmesi gereken husus şudur: Sırbistan yönetimi Avrupa Birliği ile ilişkilerini normalleştirme, adaylık ve tam üyelik müzakerelerinde mesafe almak için AB'nin talebi olan hususlarda adım atmaktan kaçınmamıştır. Sırbistan yönetimi ile Kosova arasında 2013 yılında Sınır Geçişlerine İlişkin Anlaşma, birbirini hukuken tanımayan devletlerin işbirliği yapmalarının ötesinde zımnî tanıma anlamına da gelmektedir. Önümüzdeki yıllarda, halen AB ile tam üyelik müzakereleri yürüten Sırbistan'ın bu yoldan ayrılıp da irredentizme ve fanatik milliyetçiliğe yönelmemesi halinde, bu devletin Kosova ile ilişkilerinin de daha ileri seviyeye ulaşması beklenmektedir.

Kosova Arnavutlarının bir başka devletle birleşmesi ve Kosova topraklarının bölünmesi, Ahtisaari Planı ile yasaklanmaktadır. Makedonya Arnavutları ile Üsküp yönetimi arasında Ohrid Anlaşmasıyla sağlanan güven ve barış ortamı devam etmektedir. Dolayısıyla önümüzdeki dönemde ve kısa vadede Kosova Arnavutlarının bir başka devletle birleşmesi veya Makedonya'da Arnavut azınlığın yaşadığı bölgeleri de içine alacak şekilde "Büyük Arnavutluk" kurulması mümkün gözükmemektedir.

Batı Balkanlar için önümüzdeki dönemde NATO ve AB üyelikleri yoluyla Batı sistemine dahil olma tek çıkış yolu olarak gözükmektedir. Her ne kadar bölgede Türkiye'nin nüfuzu kayda değer oranda artmış ve Rusya'nın kimi ülkelerdeki ekonomik hakimiyeti güçlenmiş ise de, bu gelişmeler bölgenin genel yönelimini etkileyebilecek boyutta değildir. Batı Balkanlardaki devletlerden Slovenya 2004 ve Hırvatistan 2013 yılında AB'ye tam üye olarak katılmıştır. Makedonya, 2004 yılından beri aday ülkedir. Bu ülkenin AB ile ilişkilerinde mesafe almasını Yunanistan veto gücünü kullanarak engellemektedir. 2009 yılında NATO'ya katılan Arnavutluk da AB'ye aday ülke statüsündedir. Sırbistan ve Karadağ, halen katılım müzakereleri yürütmektedir. Dolayısıyla önümüzdeki dönemde, olağanüstü bir gelişme olmadığı takdirde, Kosova'nın da AB'ye tam üyelik yönünde ilerlemesi beklenmektedir. AB'nin Batı Balkanların geleceğine ilişkin raporlarında da bu eğilimi görmek mümkündür. AB, 2003 Selanik zirve bildirisinde alınan karar mucibince bölge ülkelerini tedricen Avrupa bütünleşmesine dahil etme çabası içerisindeydi. (The European Council, 2003). Türkiye, başlangıçta çeşitli sebeplerle ihtiyatlı karşıladığı Kosova'nın bağımsızlığı fikrine 2004'den itibaren net biçimde destek vermiş ve bağımsızlık kararının hemen ardından bu ülkeyi ilk tanıyanlar arasında yer almıştır.

Sonuç

1918 yılında Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı olarak kurulan, İkinci Dünya Savaşından sonra Federal Devlet sistemini benimseyen Yugoslavya, 1990'ların başında uluslararası

siyasal sistemdeki gelişmelerin ve iç siyasi yapısının bir sonucu olarak dağılmıştır. Hırvatistan ve Slovenya'nın 1991 yılı ortasında bağımsızlık ilanı ile başlayan süreç, 17 Kasım 2008'de Kosova'nın tek yanlı bir kararla bağımsızlığını ilan etmesiyle son aşamaya ulaşmıştır. Federe Cumhuriyetlerden farklı olarak Kosova'nın bağımsızlığı uluslararası toplumda yoğun biçimde tartışılmıştır.

Eski Yugoslavya anayasasında Kosova'nın statüsü Sırbistan içerisinde özerk bölge olarak belirlenmişti. Kosova'da çoğunluk oluşturan Arnavutların ulus statüsü bulunmuyordu. Anayasa self determinasyon hakkını sadece Federe Cumhuriyetlere tanıyordu. Kosova'nın buna rağmen bağımsızlık ilan etmesi ve uluslararası toplumda geniş biçimde desteklenmesi, her şeyden önce Kosova Arnavutlarına Sırbistan yönetiminin on yıllar boyunca sürdürdüğü ayrımcılık uygulamasından temellenmektedir. İkinci olarak, Miloseviç'in sivil halka karşı askeri güçleriyle uyguladığı şiddet ve etnik arındırmanın boyutlarını günden güne genişletmesi, uluslararası toplumu tedirgin etmiş, yeni bir Srebrenitza yaşanacağı korkusu Sırbistan'a karşı harekete geçirmiştir. Kosova'nın bağımsızlığını uluslararası hukuk bakımından savunmak güç olsa da, nihai tahlilde Priştina'da toplanan Kosova Parlamentosunun aldığı karar, sekiz yıl süren uluslararası yönetimin ardından alınmıştır. Üstelik BM özel temsilcisi eski Finlandiya Cumhurbaşkanı Martti Ahtisaari tarafından hazırlanan planda bağımsızlık tek çıkış yolu olarak tavsiye edilmiş, diğer seçeneklerin soruna çözüm olamayacağı açık biçimde ortaya konulmuştur. Çin ve Rusya başta olmak üzere bazı ülkeler, Kosova'nın bağımsızlık kararına karşı çıkmışlardır. Buna karşılık 2015 sonu itibarıyla Kosova'yı tanıyan devletlerin sayısı 111'e yükselmiştir. AB'nin 28 üyesinden 23'ü Kosova'yı tanımaktadır. Kosova'nın bağımsızlığı, her ne kadar devletlerin toprak bütünlüğü ve sınırlarının değişmezliği ilkesi ile çelişki teşkil etse de, ayrımcılıkla karşılaşma, soykırım benzeri uygulamalar da dikkate alındığında zımni olarak uluslararası toplum tarafından meşru karşılanmıştır.

Kaynakça

Akermark, Sia Spiliopoulou , "The Aaland Island Question in the League of Nations: The Ideal Minority Case? " http://www.jyu.fi/yhtfil/redescriptions/Yearbook%202009/Spiliopoulou_2009.pdf (Erişim Tarihi. 25 Kasım 2015)

Aral, Berdal Aral, Üçüncü Kuşak İnsan Hakları Olarak Kollektif Haklar, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2010.

Arsava, Füsün , "Kosova, Abhazya ve Güney Osetya: Uluslararası Ayrılma Hakkı", **Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt: 8, Sayı 29, 1-22.

- BBC, Crimea Referandum: Voters "Back Russia Union", March 16. 2014
- Christopher J. Borgen, "Is Kosovo a Precedent? Secession, Self-Determination and Conflict Resolution", Meeting Report 350, 2011, <https://www.wilsoncenter.org/publication/350-kosovo-precedent-secession-self-determination-and-conflict-resolution/> (Erişim: 15 Aralık 2015)
- Brunborg, Helge, "Report on the Size and Ethnic Composition of the Population of Kosovo", Oslo, 2012 http://www.icty.org/x/file/About/OTP/War_Demo_graphics/en/milosevic_kosovo_020814.pdf/ (Erişim. 12 Kasım 2015).
- Crisis Group, "Kosovo: No Good Alternatives to the Ahtisaari Plan", **Europe Report 187**, 2007. [http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/182_kosovo_no_good_alternatives_to_the_ahtisaari_plan.pdf](http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/europe/182_kosovo_no_good_alternatives_to_the_ahtisaari_plan.pdf) (Erişim. 22 Kasım 2015).
- Dayton Peace Treaty, http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BA_951121_DaytonAgreement.pdf (Erişim: 15 Kasım 2015)
- Ekinci, Mehmet Uğur, "Karadağ Siyasetini Anlama Kılavuzu", SETA Raporu, No: 37, 2014,
- Ankara, http://file.setav.org/Files/Pdf/20140912171432_karadag-siyasetini-anlama-kilavuzu-pdf.pdf (Erişim: 15 Kasım 2015)
- Judah, Tim, *Kosovo-What Everyone Needs to Know*, Oxford University Press, Oxford, 2008.
- Impact International, April 10- May 7 1992.
- International Crisis Group, "Self-Determination and Conflict Resolution: From Kosovo to Sudan", 22 September 2010, <http://www.crisisgroup.org/en/publication-type/speeches/2010/Louise-Arbour-self-determination-and-conflict-resolution-from-kosovo-to-sudan.aspx> (Erişim: 12 Aralık 2015)
- Ker-Lindsay, James, **Kosovo-Path the Contested Statehood in Balkan**, I.b.Tauris Co, London and New York, 2009.
- Kılınç, Doğan, "Self Determinasyon İlkesinin Azınlıklar Açısından Değerlendirilmesi", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: XII, 2008 (1-2), s, 949-982.
- Martty Ahtisaari Plan <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/Comprehensive%20Proposal%20.pdf> (Erişim: 24 Kasım 2015)
- Moltchanova, Anna, **National Self-Determination and Justice in Multinational States**, Charlton College, Northfield, 2009.

- Loger, Carole, **The Break Up Yugoslavia and Its Aftermath**, Greenwood Press, London, 2004,
- Lugar, Peter B, **The History and Effects of the Kosovo Polje Mythology**, Master in Military Art and Science, Pennsylvania, 2005.
- Magas, Branka, **The Destruction of Yugoslavia**, Verso Publication, London, 1993
- Malcolm, Noel, **Kosova- A Short History**, New York University Press, New York, 1998.
- Ohrid Framework Treaty <http://www.ucd.ie/ibis/filestore/Ohrid%20Framework%20Agreement.pdf/> (Erişim. 16 Kasım 2015).
- Perrit, Henry H, **The Road to Independence for Kosovo: A Chronicle of the Ahtisaari Plan**, Cambridge University Press, London, 2009.
- Rcaj Besfort T., Kosovo's Right to Self Determination and Statehood, University College Vitory, Prishtina, 2006.
- Sasich, Angelina M "The Right to Self Determination and Its Implication on the Sovereign Right of States: The Inconsistent Application of International Standards for Independence with Respect Kosovo", Michigan State International Law Review, Vol: 20 (2), 2012. <http://digitalcommons.law.msu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1089&context=ilr/> (Erişim: 15 Aralık 2015)
- The European Council, **Presidency Conclusion**, Thessaloniki European Council, 19 and 20 June 2003.
- Uz, Abdullah Uz, "Teori ve Uygulamada Self Determinasyon Hakkı", **Uluslararası Hukuk ve Politika**, 2007. Cilt:3, No: 9, s. 60-81.
- Woodward, Susan L. Woodward, **Balkan Tragedy: Chaos and Dissolution after the Cold War**, Brooking Institution Press, New York, 1995.
- Yiğit, Yücel, "Milliyetçilik Çağında Prizren İttihat Cemiyeti", **Turkish Studies**, Vol. 4, Fall 2009, s. 2462-2491.
- Yugoslavia Constitution, http://www.worldstatesmen.org/Yugoslavia_1946.txt/ (Erişim: 12 Kasım 2015).
- <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mk.html> (Erişim: 15 Kasım 2015).
- <https://ask.rks-gov.net/ENG/dmdocuments/Statistical%20Yearbook%20of%20the%20Republic%20of%20Kosovo%202015.pdf/> (Erişim. 14 Kasım 2015)

http://www.indexmundi.com/montenegro/demographics_profile.html(Erişim. 15 Kasım 2015)

<http://www.slobodan-milosevic.org/spch-kosovo1989.htm> (Erişim. 17 Kasım 2015)

http://www.b92.net/eng/news/politics.php?yyyy=2008&mm=02&dd=21&nav_id=47869/ (Erişim. 18 Kasım 2015)

http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/990123_RambouilletAccord.pdf (Erişim. 21 Kasım 2015)

http://www.nato.int/kosovo/history/human_rights/kosovooii/pdf/kosovooii.pdf (Erişim: 23 Kasım 2015)

<http://daccess-ddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement/> (Erişim: 23 Kasım 2015)

http://www.assembly-kosova.org/common/docs/Dek_Pav_e.pdf (Erişim: 25 Kasım 2015)

<http://www.kosovothanksyou.com> (Erişim: 25 Aralık 2015)

www.worldstatesmen.org/Yugoslavia_1963.doc/ (Erişim: 15 Kasım 2015)

<http://www.un.org/en/sections/un-charter/chapter-i/index.html>(Erişim: 20 Kasım 2015)

<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>(Erişim: 25 Kasım 2015)

<http://daccess-ddsny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/348/90/IMG/NR034890.pdf?OpenElement/>(Erişim: 22 Kasım 2015)

<http://www.un.org/en/decolonization/declaration.shtml>(Erişim. 22 Kasım 2015)

http://legal.un.org/avl/ha/ga_1803/ga_1803.html(Erişim: 22 Kasım 2015)

THE ANALYSIS OF KOSOVO'S INDEPENDENCE WITHIN THE FRAMEWORK OF SELF-DETERMINATION

İrfan Kaya ÜLGER *

Abstract

This study aims to display whether or not the declaration of independence with a unilateral decision on February 17th 2008 by Kosova which was in a position of the autonomous region in Serbia among Federated States in the former Yugoslavia conflicts with the right of self determination. The population of Kosova, majority of the people are Albanian were kept under pressure and fundamental rights and freedoms were restricted during and after Tito's ruling period. Upon the elimination of Kosovo's autonomous status by Serbia's leadership in 1989, practices of police state and acts of violence, reaching the size of genocide has increased in the region. In order to prevent a possible genocide, air operations in Kosovo were organized by NATO, then with the decision of the UN Security Council Resolution No. 1244 an international administration in the region were established. After the eight year UN and NATO administration, Kosovo has declared independence within the framework of Martti Ahtisaari Plan. Although this decision is problematic in terms of international law, its legitimacy is based on the UN Security Council decision No. 1244. The use of violence against the population of Kosovo by the Serbian government and its genocidal dimension has led to the fact that the independence decision has been widely supported. Although it is not compatible with the principles of immutability of borders and territorial integrity of states, the independence decision of the Pristina Parliament can be considered as the application of the self-determination. Indeed, as the end of 2015, 111 states have recognized Kosovo's independence.

Key Words: Self determination, Kosovo Question, Serbia, Former Yugoslavia, Western Balkan

* Doç. Dr. Kocaeli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, E posta: ikulger@gmail.com